

Skånska Trädgårdsföreningens tillblivelse och utveckling 1875 till och med 1899

År 2026 firar Skånska Trädgårdsföreningen 150 år av oavbruten verksamhet. Föreningen är därmed 25 år äldre än Riksförbundet Svensk Trädgård. Båda föreningarnas historia är väl värd att berättas.

Originalhandlingar från Skånska Trädgårdsföreningens tidiga historia 1875–1900, finns väldokumenterad i en stor inbunden bok storlek 38x23 cm, större än två normala bokformat idag. De handskrivna protokollen är långsamläsning, då handstilen är snirklig och ofta svårtydd. Men väl mödan värd.

Dock finns Skånska Trädgårdsföreningens föreningshandlingar och Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift, som utgavs från år 1876, redigerade och inbundna i sex vackra halvklotband, lätt tillgängliga i föreningens arkiv i Mejeriet på Alnarp. En fantastisk källa för varje person som vill tillägna sig kunskap om Trädgårdssodlingens historia i Skåne. Här har jag återgivit och kommenterat några händelser under de första 25 åren av föreningens historia. (Anm. De kursiverade texterna är citat.)

Föreningens bildande

Männe ej bildandet af en Förening för Trädgårdsskötselns befrämjande inom länet eller provinsen är af behovet påkalladt var Trädgårdsskötselns vänners och idkares diskussionsämne vid sammanträdet i Malmö den 29 september 1875.

Hjalmar Nathorst, en av stiftarna av Skånska Trädgårdsföreningen *framhöll vikten af en dylik förening, som ej allenast kunde ordna blivande utställningar af trädgårdssalster, och med dem förenade diskussioner öfver för trädgårdsskötselns viktiga frågor, utan även utsträcka sin verksamhet till utgivande av en särskild tidskrift för trädgårdssodlare och för öfrigt ... att bidraga till att ... erfarenheter om allt hvad som till trädgårdsskötseln hör ... kunde komma alla till dels.* (Citat ur protokoll 29 september 1875.) En kommitté tillsattes för att uppgöra förslag till stadgar för den blivande Trädgårdsföreningen och jämväl utarbete en plan för den tilltänkta trädgårdsmästaresholan...

I Sekreterarens årsberättelse för år 1876 kan man läsa följande; *Det af Herrar kommitterade framlagda förslag till stadgar diskuterades och antogs med några smärre ändringar vid sammanträdet i Lund den 8 januari ... beslöts att föreningen skulle omfatta hela provinsen ej blott Malmöhus län.*

Skånska Trädgårdsföreningens syfte var att utbilda de medlemmar som höll på med trädgårdsskötsel på stora gods och gårdar såväl som på mindre bondgårdar. Därför beslöt styrelsen vid föreningens tredje sammanträde, den 20 januari 1876, att *Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift* skulle ges ut från och med år 1877.

Denna tidskrift, som Lektor L. J Wahlstedt, Kristianstad, förklarade sig nådig att redigera, ... hvar tredje månad utkomma i häften av 11/2 ark och till medlemmarna gratis utdelas. Priset till förutom Föreningens nuvarande personer bestämdes till 2 kronor per årgång.

Bildning och utbildning

I en annons daterad Lund den 20 December 1876 kungjordes följande; *Skånska Trädgårdsföreningens medlemmar kallas härmed till ordinarie allmän sammankomst å Stadshuset i Lund Onsdagen den 10 inst. Januari kl. 10 f.m.*

Här skulle förehavanden från föreningens första verksamhetsår 1876, redovisas och granskas. I originalprotokollet finns annonsen inklistrad. Av kallelsen framgick med all önskvärd tydlighet, att nuvarande och blivande medlemmar skulle utbildas i trädgårdsskötsel, då följande frågor skulle diskuteras:

- 1) *Hvilket är det ändamålsenligaste sättet att befördra trädplantering inom provinsen?*
- 2) *Hurudan bör planen till en mindre trädgård vara, och på hvad sätt kan trädgårdssodlingen på mindre lantgårdar lämpligast befrämjas?*
- 3) *Vilken erfarenhet har under senare åren i södra delen af vårt land, blifvitt vunnit rörande olika slag af fruktträd och deras behandling?*

Efter att ha klarat av de sedvanliga stämmopunkterna följde en diskussion, som finns återgiven i protokollet. Diskussionen av den första frågan utmynnade i ett beslut om att man skulle ingå till Hushållningssällskaperna inom provinsen med en skrivelse för att anhålla, att dessa måtte taga denna viktiga fråga under överläggning.

Enär största delen av förmiddagen tagits i anspråk för behandlingen af den första frågan, kunde ej någon vidare diskussion rörande de båda öfriga frågorna på programmet ifrågakomma. Den andra frågan skulle tas upp vid nästa allmänna sammanträde. Den tredje frågan sköts också på framtiden då den långt framskridna tiden ej medgav någon diskussion. Därför skulle den behandlas i föreningens blifande tidskrift

Även kallelsen till årsmötet 1878 innehöll ett antal frågor att diskutera;

- 1) *Hvilka åtgärder äro lämpliga för att uppbringa äldre fruktträdgårdar till en högre afkastning?*
- 2) *Huru utföres dränering af trädgårdar på bästa sätt?*
- 3) *På vilket sätt kan den inhemska odlingen av trädgårdsfrö bäst befordras och kan trädgårdsföreningen i någon mån bidra till en större utveckling af denna viktiga gren af trädgårdsskötseln?*
- 4) *Kan odling av blomsterlökar i större skala till försäljning hos oss med fördel bedrivas?*
- 5) *Bör mer än en trädgårdsutställning om året anordnas?*

Den diskussion som följde är noggrant återgiven i protokollet.

År 1881 – sjätte verksamhetsåret

Fem år efter att föreningen bildats skriver styrelsen i Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift *Anmälan*, vilken vi idag skulle kalla en påminnelse. Sen följer en uppräknig av uppgifter, som alla medlemmar behöver tänka på och ta hänsyn till i sitt odlande. Så kommer en uppmaning att se till att den *inhemska pressen refererar facklitteraturens artiklar på Trädgårdsskötselns område*. Sådana artiklar finns i stort antal i Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift.

Vidare finns en uppgift om att Redaktören för Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift Lektor L.J. Wahlstedt i Kristianstad hade känt sig manad att anmäla att han skulle avgå och därför hade N. Hjalmar Nilsson *av Skånska Trädgårdsföreningens Styrelse hedrats med uppdraget att ombesörja Tidskriftens fortsatta utgifvande*.

Arbetet med föreningens ekonomi var minst sagt annorlunda i slutet på 1800-talet. Dock var det lika viktigt då som nu att få in medlemsavgiften. Därför fick Distriktsombuden för Skånska Trädgårdsföreningen följande *tillkännagivande ... I öfverensstämmelse med av Föreningens Styrelse fattade beslut får jag vördsamt fästa er uppmärksamhet på följande:*

I:o Uppbördens af årsavgifterna från Föreningens medlemmar på landsbygden bör i väsentlig mån kunna underlättas om Hush.-Sällskapet resp. Pastorats-ordförande anmodas (t.ex. genom Kontrakts-ordföranden) att samtidigt med uppbörden af avgifterna till Hush.-Sällskapet även uppbära årsavgiften till Trädgårdsföreningen, eller, ifall detta skulle befinnas mindre lämpligt, att andra för saken intresserade personer, i envar församling eller pastorat, t.ex. folkskolläraren vidtalades att verkställa uppbörden.

I sammanhanget meddelas även att styrelsen ska föreslå att *”Tidskriften utdelas gratis, såväl till Distr.-Ombuden, som till särskilda sockenombud, vilka åtaga sig och verkligen verkställa och redovisa uppbörden i socknarne.*

Beslutet ska ses mot bakgrund av föreningens folkbildande uppdrag.

Efter att ytterligare ett antal föreningsangelägenheter har tagits upp, följer artiklar som ska ge medlemmarna bättre kunskaper för att odling och trädgårdsarbete ska ge god avkastning, vilken ju var Tidskriftens huvudsakliga uppgift. Några exempel på texternas rubriker visar mångfalden i Tidskriften;

- *Om familjen Amaryllideae,*
- *Blomsteruppdragning i smått* beskriver en rad olika arter av både perenner och annuler.
- *Nya trädgårdsredskap I. Amerikanska äpelskalningsmaskinen.* Av bilden att döma är det en sådan som jag och många andra använder varje höst då vi torkar äppelringar.
- *Minneslista för sydligare Sveriges trädgårdsodlare* beskriver vad man ska tänka på och göra i trädgården månad för månad. Likheter med dagens råd i trädgårdstidningar och på nätet är slående.

Sist men inte minst uppmanas trädgårdsodlare att anmäla, om och i så fall hur länge Artemisia Stellariana, Strandmalört, ursprungligen från östra Asien, har odlats hos oss. Är det en inhemsk växt eller är den förvildad. Växten har anträffats på hafsstranden mellan Glumslöf och Helsingborg. Man skulle kunna säga intet nytt under solen. Idag uppmanas vi se upp med invasiva växter samt krypande och flygande skadegörare.

I Trädgårdsföreningens Tidskrift 1881 presenteras en Förteckning öfver Trädgårdsföreningens ledamöter för år 1881. I en fotnot kan man läsa *Såsom af ofvan stående listor framgår; utgöres sålunda Skånska Trädgårdsföreningen i närvarande stund af inalles 773 medlemmar; Af dessa äro 3 heders- och 5 korresponderande ledamöter samt 160 ständiga och 605 för år betalande.*

Av Årsberättelsen för år 1880 framgår att

• Ledamotsavgifterna uppgår till	1330,00
• Hush.-Sällskapets anslag till Tidskriften	750,00
• Hush.-Sällsk. till Trädgårdsutställningen	1500,00
• Diverse inkomster	<u>250,56</u> 3834,56

När man redogjort för havda utgifter var behållningen Kronor 2000,21. Ytterligare några ekonomiska fakta redovisades varefter man konstaterade att *Föreningens Kapitalbehållning* var 4700,68. (Motsvarar idag 169 756 kr enl. omräkningstabell på nätet.)

Från Skolläraren O. Larson i Tomarp hade ansökan ingått med begäran om att ett anslag på 150 kr. ur Föreningens kassa för en tilltänkt resa i Danmark och Norra Tyskland, huvudsakligast i afsikt att där studera fruktträdsodling och pomologi, en anhållan, som Styrelsen i betraktande af hr Larssons stora förtjenster om sin orts trädgårdsskötsel för sin del ville förorda. ... blef det begärda anslaget honom af mötet beviljad.

Slutligen beslutade årsmötet 1880 att Föreningen skulle ansluta sig till det stora allmänna Lantbruksmötet i Malmö d. 20 juli detta år 1881 och därför anslå Kr 2000 till *utställning av trädgårdsalster*.

Vid detta årsmöte skulle följande ämnen diskuteras

- I. *Hvilken årstid har i denna provins befunnits vara den bästa för plantering af träd och buskar?*
- II. *Vad kan göra för att befordra och skydda trädplanteringar vid allmänna vägar?*

Den följande diskussionen redovisas ingående i protokollet. Meningarna gick isär då somliga förordade hösten som lämpligaste period för plantering, medan andra förordade våren. I en fotnot skriver redaktionen för Tidskriften att frågan *...bleve genom ett grundligare tankeutbyte tillfredsställande utredd, hvarför vi med sannt nöje skola upplåta våra spalter därför.*

Årsmötet avslutades med ett föredrag om *Canada- eller amerikanska äplena, varieteterna Newtown, Rhode Island Greening och Baldwin.*

I Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift fanns många intressanta artiklar t.ex.

Malmö Planteringsförening

Ytringarne af ett friskare lif på trädgårdsskötselns område blifva i vår provins allt flere och tydligare. ... Vi se sålunda ej längre var och en trädgårdsvän arbeta för sig, koncentrerande allt intresse på egna angelägenheter och egna fördelar. Så inleds en artikel om bildandet av Malmö Planteringsförening, vars *berömvärda strävande att i förening med stadsomgivningarnas försköning förskaffa den fattigare befolkningen, den rörligare ungdomen o. s. v. ett fullt lämpligt uppehålls- och förlusteställe, en s. k. folkpark.* Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift 1882. Denna förening som numera heter **Malmö Förskönings- och Planteringsförening** är ytterst aktiv än idag och Skånska Trädgårdsföreningen erhåller tacksamt årligen ett verksamhetsanslag.

Några ord om trädgårdsmästarnes ställning hos oss och i utlandet

Artikeln inleds på detta sätt *Hvarför åtnjuter icke trädgårdsmästaren hos oss samma anseende, som han eger i andra länder, och hvarigenom skulle hans ställning kunna förbättras?*

Ett besök på Ramlösa Plantskola

Rapporten från besöket på Ramlösa avslutas med att inhemska fröodling var en sida av trädgårdsskötseln som borde uppmärksammas och utvecklas.

Några iakttagelser rörande fruktodling under en resa i Danmark och Nordtyskland i juli månad 1881

Här redovisar O Larsson sina intryck från den resa han fick 150 kronor för att genomföra.

År 1899 medaljer och beslut om en Nordisk trädgårdsutställning

Vid Styrelsemötet 14 januari 1899, föreningens 25te verksamhetsår. presenterades *ett förslag till ny skala vid utdelande af belöningar* vilken godkändes. Ordningsföljden var

Diplom för guldmedalj, större silvermedalj, mindre silvermedalj, bronsmedalj, hedersnämmande och beslöts att även penningbelöningar borde kunna utdelas.

Ordföranden upplyste om att *styrelsen tagit förberedande mått och steg för anordnandet av den stora trädgårdsutställningen i Malmö år 1900. Vidare att Malmöhus läns Hushållningssällskap beviljat anslag av 4000 kr och Kristianstads läns Hushållningssällskap beviljat 2000 kr. Men då dessa belopp ej ansågos tillräckliga föreslog styrelsen att föreningen skulle anslå 1000 kr. Föreningen biföll förslaget... ”.*

Nästa punkt på dagordningen var att diskutera

Har man inom provinsen någon erfarenhet om översprutning af fruktträd för utrotande av skadeinsekter och svampar?

Hvilka äro orsakerna till sista årets dåliga fruktsättning?

Så följer en presentation av de olika inläggen i diskussionen. Många ställde frågan om på vilket sätt sommarens olika väderförhållanden kunde ha påverkat den dåliga fruktsättningen.

Protokollet från 9 september 1899 behandlar *Allmänna bestämmelser för en Allmän Nordisk höstutställning av trädgårdsalster och andra till trädgårdsskötseln hörande föremål, ...* Intressant läsning, som skulle kunna användas som manual om man även idag vill skapa en omfattande aktivitet.

Som avslutning på de korta nedslagen i verksamheten under Skånska Trädgårdsföreningens första 25 år följer några anteckningar från årsberättelsen för år 1899. Inledningsvis nämns att det inte förekommit några mera betydelsefulla händelser. Dock beklagar man förlusten av *en bland sina hedersledamöter, professor Hjalmar Nathorst... stiftare och mångårig ordförande och nitisk medarbetare.*

Därefter följer en redogörelse för händelser i de olika distrikten. Antalet ledamöter uppgår till 735. *Personer som med synnerlig iver och framgång ägnat sig åt trädgårdsodling...* presenteras med namn och utmärkelse. Efter redogörelsen för föreningens ekonomiska ställning diskuteras den stundande Nordiska Trädgårdsutställningen, som skulle hållas i Malmö 25 till 30 september år 1900.

Årsmötesprotokollet avslutas *Då det livligt deltagande i utställningen är att förvänta från andra håll, blir det av vikt för föreningens egna medlemmar att efter bästa förmåga sörja för, att vår provins vid den utställning som vi sjelfve anordnat i anledning af vår förenings 25-åriga tillvaro blir så värdigt presenterad som möjligt.*

Lund den 13 januari 1900

Sv. Murbeck

Katarina Löthberg
Skånska Trädgårdsföreningen